

Fra den foreløpige protokollen

Gudstjenestereformen – alminnelige bestemmelser

Merknader fra kirkemøtekomiteen og Kirkemøtets vedtak

Komiteen slutter seg i hovedsak til saksdokumentet og vil særlig understreke:

1. Et hovedmål med reformen er å involvere menigheten i forberedelse og gjennomføring av gudstjenesten. Ansatte og frivillige medarbeidere må arbeide sammen for å nå fram til den gudstjenestefeiringen som menigheten ønsker. Komiteen vil understreke betydningen av å se gudstjenestelivet sammen med menighetens planer (jf kl § 9). Diakonen, kantoren og kateketen sin kompetanse er viktig også i gudstjenestearbeidet. Komiteen vil også understreke at gudstjenestereformen gir mulighet for et rikt gudstjenesteliv selv om menigheten har få ansatte og frivillige. Komiteen forutsetter at veiledningen til gudstjenestearbeidet vil gi hjelp til dette.
2. Prosten vil ha en naturlig plass og vil være en ressurs i gudstjenestearbeidet og en eventuell samordning i prostiet (jf TOP § 6). Det er viktig at en trekker inn alle aktuelle grupper i dette arbeidet. Med mange nye planer og reformer de siste årene er det viktig at menighetsrådet foretar en prioritering av satsingsområder. Her vil det for mange være naturlig med samarbeid både innen fellesrådet og i prostiet.
3. Alminnelige bestemmelser har sitt utgangspunkt i kjerneverdiene stedegengjøring, involvering og fleksibilitet.
4. I følge kirkelovens § 11 skal menighetsmøtet vedta liturgier. Komiteen støtter den forståelse som kommer frem i saksdokumentet at selve liturgibestemmelsen er innføring av Ordning for hovedgudstjeneste og at valg av elementer innen denne vil tilligge menighetsrådet å fatte vedtak om. Det er viktig at menighetsmøtet får sagt sin mening og komme med innspill før vedtak fattes. Ved innføring av Ordning for hovedgudstjeneste opphever Kirkemøtet tidligere liturgier, og det vil derfor være nødvendig å søke biskopen om fortsatt bruk av disse. Komiteen støtter saksfremleggets retningslinjer for dette.
5. Komiteen har drøftet begrepet hovedgudstjeneste og hvordan det er knyttet til biskopens forordning. Komiteen mener at begrepet ikke må forstås innskrenkende til bare å gjelde dette. Det må imidlertid understrekes at om menighetsrådet vedtar flere hovedgudstjenester enn det biskopen forordner, vil dette ikke utløse finansieringsplikt for fellesrådet.

6. Komiteen har drøftet i hvilken grad en skal bestemme hvilke salmer som kan brukes i hovedgudstjenesten. Komiteen har kommet frem til at en ikke ønsker å si noe om antall andre salmer som kan benyttes fra andre kilder, men si at en i hovedsak benytter det godkjente materialet. Komiteen mener at dette vil være et vidt materiale når Kirkerådets salmedatabase er bygd opp.
7. Komiteen har drøftet hvordan en kan få en gjenkjennelig gudstjeneste uten at det går ut over de lokale tradisjoner og ønsker. Dette gjelder særlig om en skal stå under første og siste salme. Selv om det kan være gode grunner for å ha felles ordninger om dette, finner komiteen det tjenlig å la menighetsrådet bestemme dette. Det er naturlig at menigheten står under prosesjoner. Komiteen mener at det fastsettes i lokal grunnordning når man skal stå under salmesang.
8. Komiteen mener at ordning for hovedgudstjeneste legger opp til at menighetsrådet i sin lokale grunnordning legger rammene for de forskjellige gudstjenester. For den enkelte gudstjeneste vil ansvar for valg av alternativer ligge hos de som har ansvar for denne gudstjenesten.
9. Det er fra noen høringsinstanser kommet ønske om å kunne endre rekkefølgen på Ordo for å kunne feire nattverd som normalordning tidligere i gudstjenesten. Komiteen har drøftet dette, men ønsker å fastholde rekkefølgen.
10. Samlingsdelen i gudstjenesten har mange valgfrie ledd. Det er viktig å sikre god helhet slik at samlingsdelen ikke blir for lang.
11. Språket i bønnene som skal utformes lokalt bør tilstrebe å synliggjøre mennesker av ulike samfunnsgrupper, alder og kjønn, og bruke varierte bilder på Gud. Komiteen forutsetter at det i veiledningsmaterialet gis hjelp til dette.
12. Komiteen ønsker å understreke de problemer personer med cøliaki møter i forbindelse med deltakelse i nattverd. Det er nødvendig at disse både kan få glutenfritt nattverdrød og at rutinene ved nattverd er slik at man unngår glutensmitte. Usikkerhet om dette gjør at personer med cøliaki blir engstelige for å delta i nattverden. Cøliakiforeningen har tatt opp saken med Kirkerådet. Da det ikke er reist teologiske innvendinger mot glutenfritt nattverdrød, anbefaler komiteen menighetene å gå over til kun dette. Komiteen ber Kirkerådet følge dette opp i veiledningen.
13. Komiteen mener at Fadervår etter formen i Alterbok av 1920 kan brukes når menighetsrådet har bestemt det.
14. Komiteen mener at spørsmålet om kun avalkoholisert altervin må avklares nærmere. Det er større teologisk uenighet rundt dette spørsmålet. Dette samme gjelder en konkretisering av hva det betyr å behandle brød og vin som blir til overs på "verdige vis". Komiteen finner ikke å kunne ta denne drøftingen.
15. Komiteen har drøftet om nattverden skal være åpen for alle som ønsker å delta, uten krav om dåp. Komiteen mener at både teologiske og økumeniske grunner tilsier at dåp og nattverd hører sammen på en slik måte at deltakelse i nattverden forutsetter dåp. Komiteen viser i den sammenheng også til muligheten for å bli velsignet i forbindelse med nattverden (jf B 10 IV). Når det gjelder udøpte konfirmanter vises det til saksfremlegget.

16. Komiteen har drøftet om nattverdutdeler må ha nådd religiøs myndighetsalder. Et flertall i komiteen mener det er tilstrekkelig å si at dette er normalordningen. I forbindelse med trosopplæring, konfirmantundervisning og ministranttjeneste må det også være mulig at barn og unge deltar ved nattverdutdelingen når de har fått opplæring og lokale forhold ligger til rette for det. Et mindretall på tre mener at religiøs myndighetsalder må være oppnådd.
17. Komiteen vil gjøre oppmerksom på behovet for å justere Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestlige funksjoner. Det er etter komiteens mening urimelig at vigslede kateketer skal måtte ha sokneprestens godkjenning for å medvirke som nattverdmedhjelper.
18. Det er ulike meninger i komiteen rundt intinksjon. Et mindretall ønsker en mer restriktiv holdning til intinksjon og begrunner det med nattverdens karakter av ”å spise og drikke”. Flertallet ønsker at muligheten til å bruke intinksjon skal avgjøres lokalt.
19. Nattverdnekt er et vanskelig og ømtålig tema. Komiteen har vurdert å ta ut avsnittet om dette av bestemmelsene og i stedet henvise til tjenesteordning for menighetsprest og biskop, men har funnet å ville beholde en lett bearbeidet setning fra dagens generalrubrikker. Komiteen mener at dette er noe som bare i meget sjeldne tilfeller er aktuelt å bruke.
20. Komiteen mener at deler av alminnelige bestemmelser bærer preg av å forklare symbolikk og innhold. Dette gjelder særlig B, punktene 11-13. Komiteen ber Kirkerådet gå gjennom dette før Kirkemøtet 2011 og vurdere hva som bør flyttes til veiledningsdelen.
21. Komiteen tar til etterretning at bestemmelsen om Bruk av kirkens klokker ikke er bearbeidet til dette Kirkemøtet. Komiteen mener at det er behov for en gjennomgang av også disse bestemmelser (jf merknad 20).
22. Komiteen ser at det er nødvendig med en videre drøfting og gjennomgang av regelverket for dåp på bedehus (jf BM 24/10).
23. Saker komiteen ikke har realitetsbehandlet og vil sende over til Kirkerådet for eventuell videre oppfølging er:
 - a. Dåp av adopterte som en er usikker på om er døpt.
 - b. Full neddykking ved dåp
 - c. Spørsmålet om bruk av kun avalkoholisert nattverdvin og hva det betyr å behandle brød og vin som blir til overs på ”verdige vis (jf. Merknad 14)
 - d. Hvordan en på en bedre måte kan inkludere innvandrere i gudstjenesten (jf KM 07/09)
 - e. Om forståelsen av religiøs myndighetsalder og konfirmanter som faddere
 - f. Andre kirkelige handlinger enn dåp og tilsyn i forbindelse med kirkelige handlinger på vegne av Dnk i regi av frivillige organisasjoner.

Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste

Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjeneste er fastsatt av Kirkemøtet xxxxx til bruk i medhold av kongelig resolusjon 13. oktober 2006 med hjemmel i Kongeriket Norges Grundlov 17. mai 1814 § 16. Om dispensasjon fra ordningen, jf sak KM XX/2011.

- A Regelverk og definisjoner
- B Bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste
- C Bestemmelser for fastsetting av Lokal grunnordning
- D Avgjørelsesmyndighet

A Regelverk og definisjoner

1. Alminnelige bestemmelser og Ordning for hovedgudstjenesten er *det overordnede regelverket* for Den norske kirkes hovedgudstjeneste.

Med *hovedgudstjeneste* menes gudstjenester på søn- og helligdager som biskopen har forordnet som hovedgudstjeneste i det enkelte sogn, jf. Tjenesteordning for biskoper (TOB § 3). Andre gudstjenester på søn- og helligdager enn de biskopen forordner kan også regnes som hovedgudstjenester når menighetsrådet gjør vedtak om dette.

Regelverket gjelder bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste (jf. B) og for fastsetting av menighetens lokale grunnordning for hovedgudstjenester (jf. C) og for avgjørelsesmyndigheten for disse (jf. D). Regelverket skal sikre en felles ramme og innhold for feiring av hovedgudstjenester i Den norske kirke.

Regelverket er utformet som

- Alminnelige bestemmelser.
- Liturgiteksten i Ordning for hovedgudstjenesten.
- Rubrikker i Ordning for hovedgudstjenesten.

Regelverket er forpliktende for personer og organer som har ansvar for menighetens gudstjenesteliv, og kan bare fravikes dersom ordningen selv og de enkelte ledd åpner for det. Biskopen kan etter søknad godkjenne at menigheter fortsetter å bruke liturgi fra 1920 og 1977 eller deler av disse, enten fast eller et begrenset antall ganger pr år. Godkjenning kan gis for inntil fire år av gangen. Menighetsmøtet skal gis mulighet til å uttale seg før menighetsrådet sender slik søknad. I menigheter som benytter samisk språk vil nåværende liturgi være gjeldende liturgi fram til samiske oversettelser av Ordning for hovedgudstjeneste er godkjent.

Regelverket gjelder fra den tid Kirkemøtet har fastsatt.

2. *Alminnelige bestemmelser* for hovedgudstjenesten gjelder også dåp. Bestemmelser til dåp finnes i fullstendig form i innledningsdelen til Ordning for dåp.

3. Alminnelige bestemmelser erstatter

- I Felles veiledning (Generalrubrikker)
- II Hovedgudstjenester på søn- og helligdager.

På sikt vil den også fullt ut erstatte

III Andre gudstjenester bestemt av kirkeåret og

IV Andre gudstjenester uavhengige av kirkeåret,

alt angitt i Gudstjenestebok for Den norske kirke (Verbum 1996).

Kirkemøtet fastsetter nærmere bestemmelser om pkt III og IV.

Alminnelige bestemmelser erstatter også alt tidligere angitt regelverk i Forsøkssaker fastsatt av Kirkerådet fra 1995 - 2010, med de generalrubrikker, alminnelige bestemmelser og rubrikker som inngår i disse.

Dette omhandler forsøkssaker vedtatt i KR 23/95 om

- dåpslys
- alternative menighetssvar og forbønner i ordningen Familiegudstjeneste,
- alternative forbønner i ordningen Høymesse
- forsakelsen i gudstjenesten
- særskilt om nattverd
- valg av salmer utenom Norsk salmebok

Videre gjelder det

- sak KR 57/96 (KR 63/96) tillegg til Norsk salmebok (Salmer 1997)
- sak KR 16/02 plassering av dåp
- sak KR 17/02 konfirmasjonstidens bønner
- sak KM 10/04 / KR 21/05 regional godkjenning av liturgiske forsøk (midlertidig delegasjon til biskopene)
- sak KR 66/05 Prøving av NT-05 i gudstjenesten og
- sak KR 24/06 Forbønn for Sametinget.

4. Definisjoner

Med *liturg* menes ordinert prest, eller annen person som har fått biskopens fullmakt til å forrette hovedgudstjenester.

Med *medliturg* menes alle personer som i tillegg til liturg utfører liturgiske oppgaver i gudstjenesten. Diakonens og kateketens gudstjenestlige funksjoner er bestemt i egne retningslinjer (jf Retningslinjer for kateketens og diakonens gudstjenestlige funksjoner).

Med *kirkemusiker* menes menighetens kantor eller organist. Ved enkeltgudstjenester (jf del B) gjelder dette tjenestegjørende kirkemusiker og ved fastsettelse av lokal grunnordning (jf del C) den fast ansatte kirkemusiker.

Med *Lokal grunnordning* menes de bestemmelser om utforming av hovedgudstjenester som menighetsrådet fatter vedtak om innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten og de bestemmelser som gjelder for denne (jf C).

5. Alminnelige bestemmelser gjelder også for andre gudstjenester som menigheten feirer i tillegg til hovedgudstjenestene, i den grad de omhandler de samme forhold.

B Bestemmelser for den enkelte hovedgudstjeneste

1. Menighetens medlemmer, også barn og unge, bør være delaktige i forberedelse og gjennomføring av hovedgudstjenesten.

2. Liturgen har ansvaret for å lede forberedelsen og gjennomføringen av hovedgudstjenesten i samsvar med

- Ordning for hovedgudstjenesten,
- Lokal grunnordning og
- ordinasjonsløftet, beskrevet i ordning for Vigsling til prestedtjeneste.

Liturgen har rett til å treffe beslutning i alle forhold der beslutningsmyndigheten ikke er lagt til andre enn liturgen (jf Tjenesteordning for menighetsprester § 7).

3. Tjenestegjørende kirkemusiker har sin oppgave knyttet til gudstjenestens musikalske innhold og er ansvarlig for forberedelse og gjennomføring av egne arbeidsoppgaver, samt rådgivning og veiledning av andre medvirkende som utfører musikalske oppgaver i gudstjenesten.

4. Menighetsrådets avgjørelsesmyndighet for hovedgudstjenesten gjelder vedtak i rammen av Lokal grunnordning.

5. Prester bærer alba og stola ved liturgiske handlinger i hovedgudstjenesten. For annen bruk av liturgiske klær, se Retningslinjer for liturgisk drakt.

Liturgen skal før gudstjenesten påse at alt er lagt til rette for at dåp, forkynnelse, forbønn og nattverdfeiring kan skje på en forsvarlig måte i den enkelte hovedgudstjeneste og at den enkelte medliturg har fått nødvendig opplæring. Se Veiledning s. 000.

Klokkeren eller den som utfører klokkefunksjonen, påser at alterbord og tilhørende utstyr er rent og helt, at de nødvendige bøker er lagt på sin rette plass og at de riktige salmenumre er gjort tilgjengelig for menigheten på fastsatt måte, og påser at teleslynge og audiovisuelt utstyr fungerer. Klokkeren kan ha et koordinerende ansvar for andre medliturger.

6. I menighetens hovedgudstjenester *benyttes som hovedregel salmer fra godkjente salmebøker* eller Kirkerådets salmedatabase.

7. Menigheten står

- under inngangsprosesjon
- under lesningen av evangelieteksten og hallelujavers
- under evangelieprosesjon
- under trosbekjennelsen
- når vi minnes de avdøde
- under nattverdliturgien fra prefasjonsdialogen og frem til utdelingen begynner
- under velsignelsen
- under utgangsprosesjon

Spørsmålet om menigheten skal stå under noen salmer og evt andre ledd enn de som er nevnt ovenfor avgjøres i lokal grunnordning

8. Plassering i kirkerommet

Det må tas hensyn til kirkens utforming når en skal vurdere plasseringen av medvirkende under gudstjenesten. For at liturgen skal fremtre som gudstjenestens leder, bør liturgen ha en synlig plass i koret eller i nærheten av alteret. Liturgen oppholder seg her når han/hun ikke har bestemte oppgaver.

Når medliturg leser bibeltekster og bønner, skjer dette normalt fra lesepult. Preken holdes normalt fra prekestolen.

9. Fotografering, lyd- og bildeopptak til bruk i offentlig sammenheng kan bare skje dersom liturg og kirkemusiker, på forhånd har gitt samtykke til dette.

10. Hovedgudstjenesten har følgende grunnstruktur og hoveddeler: **I. Samling, II. Ordet, III. Forbønn, IV. Nattverd og V. Sendelse.**

Regler vedrørende gudstjenestens hoveddeler er dels utformet som rubrikker tilhørende de enkelte ledd i Ordning for hovedgudstjenesten, dels i det følgende:

I. Samling

Synsbejennelsen kan legges enten i samlingsdelen eller i forbønnsdelen. Menighetsrådet kan søke biskopen om at det i stedet for synsbejennelse kan brukes godkjent ordning for skriftemål i hovedgudstjenesten.

Når det gjelder dåp, se Ordning for hovedgudstjenesten pkt 7 og dåpsliturgi.

II. Ordet

Tekstlesningen skal hentes fra godkjent tekstbok for Den norske kirke. Evangelieteksten leses i hver hovedgudstjeneste.

Prekenen holdes over evangelieteksten eller annen prekentekest som er fastsatt av Kirkerådet. Fortellingsteksten kan brukes i stedet for oppsatt prekentekest. I særskilte tilfeller kan liturgen velge en fritt valgt bibeltekst som prekentekest.

III. Forbønn

Gudstjenestens forbønn bør være lokalt forankret, og fortrinnsvis ledes av en medliturg. Lokalt utformede bønner godkjennes av liturgen.

Ved utforming av bønner bør det tilstrebes inkluderende språk.

IV. Nattverd

Liturgen leder nattverdfeiringen. Liturg som er ordinert prest bærer messehagel.

Brød og vin kan før gudstjenesten settes på alteret, på eget sidebord eller bæres inn ved gudstjenestens begynnelse og plasseres enten på alteret eller sidebordet. Liturgen har ansvar for at det er tilstrekkelig og egnet brød og vin til bruk ved nattverden.

Nattverdrødet kan være syret eller usyret brød. Brødet kan gis som oblat, eller det kan brytes fra et felles brød. Av hensyn til personer med cøliaki bør det kun brukes glutenfritt brød. Når det gjelder oblater, skal disse være glutenfrie.

Hvilken som helst type ren, vanlig druevin - hvit eller rød - kan brukes til nattverden. Det kan også brukes avalkoholisert vin av hvilken som helst type. Menighetsrådet avgjør hvilken type vin som skal benyttes. Vin som ikke er avalkoholisert, kan blandes med opp til 50 % vann, der vedkommende menighetsråd treffer bestemmelse om dette.

Utdeling kan skje ved knefall ved alterringen (felles eller kontinuerlig) og/eller stående i andre deler av kirkerommet. Ved stående nattverd gjennomføres denne normalt ved at hver nattverddeltaker tar med en særkalk fram til utdelingsstedet og mottar vinen i denne.

Intinksjon (dypping) kan også benyttes. Bruk av intinksjon avgjøres av menighetsrådet i forbindelse med lokal grunnordning.

Liturgen kan assisteres av medliturg(er) som er med under forberedelsen av måltidet og utdelingen.

Liturgen avgjør hvilken nattverdbønn som skal benyttes og leder denne. Liturgen messer eller fremsier alltid den innledende prefasjonsdialogen, innstiftelsesordene og hilser menigheten under fredshilsen. En medliturg kan framsi deler av nattverdbønnen.

Ved utdelingen deler liturgen ut brødet.

Brød og vin som blir til overs etter utdelingen skal behandles på verdig vis.

Alle døpte kan delta i nattverden.

De som kommer fram til nattverdbordet, og som ikke ønsker å motta nattverd, velsignes av forrettende prest (den som deler ut brødet) med håndspåleggelse eller korstegning og velsignelsesord (jf. Ordning for hovedgudstjenesten, ledd 19). De som ikke ønsker å motta nattverden, men velsignelsen, kan vise det ved å legge høyre hånd på venstre skulder.

Ut fra pastorale og kirkelige hensyn kan menighetens prest etter at saken er forelagt biskopen, nekte en person regelmessig adgang til nattverden.

V. Sendelse

Normalt benyttes den aronittiske velsignelsen på menighetens hovedgudstjenester, og alltid når den feires som høymesse.

Det kan brukes postludium eller salme til avslutning (utgang).

11. Prosesjoner

Inngangs- og utgangsprosesjon

Deltakerne i prosesjonen representerer hele menigheten. Gudstjenestens medliturger og eventuelle dåpsbarn/dåpskandidater med følge kan delta i inngangsprosesjonen. Hvis en bruker prosesjonskors, skal dette alltid bæres fremst i prosesjonen. Dette gjelder også prosesjonslys, som bæres ved siden av hverandre litt bak prosesjonskorset. I inngangsprosesjonen kan man også bære inn brød og vin, dåpsvannet, tekstboken eller Bibelen og eventuelle gjenstander som symbol for gudstjenestens tema. Liturgen går bakerst.

Før prosesjonen kan liturgen be en kort bønn sammen med de medvirkende.

Inngangsprosesjonen skjer under gudstjenestens preludium/forspill eller inngangssalme. Utgangsprosesjonen skjer under gudstjenestens postludium eller utgangssalme. Liturgen avgjør rekkefølgen av medvirkende ved utgangsprosesjon. Menigheten følger normalt prosesjonen ut av kirken.

Evangelieprosesjon

Evangelieprosesjon kan benyttes ved lesningen av evangeliet. Under evangelieprosesjonen synger menigheten Halleluja- eller salmevers, eller det kan fremføres egnet musikk.

Festprosesjon

Som festtog er prosesjon naturlig ved de kirkelige høytider og på spesielle festdager i menighetens liv, og likedan ved konfirmasjon og vigslingshandlinger.

Før prosesjonen setter seg i bevegelse, kan biskopen, presten eller en annen av deltakerne be en kort bønn. Festprosesjon kan ledsages av ringing med alle klokker eller kiming til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Rekkefølgen i en større prosesjon ordnes gjerne etter alder og kirkelig stilling, slik at f. eks. barn og ungdom går først og liturgen sist.

12. Bruk av lys

Brennende alterlys (og påskelys) symboliserer Kristi nærvær i menigheten. Det brukes bare hvite, levende lys. Etter gammel tradisjon i Den norske kirke har alteret to lysestaker, hver med ett lys. Når det er flere lysestaker og noen av disse ikke brukes under gudstjenesten, fjernes de fra alteret. Der kirkens interiør gjør det naturlig, kan lave lys settes på den ene kortsiden av alteret, eller lysene kan stå f. eks. i staker på gulvet.

Når andre lys i kirken tennes, f. eks. etter lesning av spesielle tekstavsnitt og i tilknytning til dåpen (dåpslys), bør ilden til lystenningen komme fra alterlysene eller påskelyset etter den skikk som er i menigheten. Vedtak om bruk av dåpslys gjøres av menighetsrådet i samråd med menighetens prester. For utdypende regler, se Regler for liturgisk inventar og utstyr.

Påskelyset brukes først og fremst ved påskenattsgudstjenesten. Det kan stå tent i alterområdet ved alle gudstjenester i påsketiden, til og med Kristi himmelfartsdag. Ellers i året kan det stå ved døpefonten og brenne under dåpshandlingen.

Lysholder/Lysglobe kan plasseres på passende sted i kirkerommet, gjerne i koret eller ved inngangen. Utformingen må tilpasses kirkerommet og plasseres brannmessig forsvarlig. Uavhengig av utforming skal lysholderen/lysgloben ha et lys som kan fungere som Kristuslys. Bruken tilpasses lokal tradisjon. For utdypende regler for bruk, se Regler for liturgisk inventar og utstyr.

13. Bruk av kirkens klokker

Retningslinjene i nåværende Gudstjenestebok for Dnk bind 2 videreføres:

13.1 Avgjørelsesmyndighet

I samarbeid med ringer/kirketjener og kirkens prest registrerer menighetsrådet alle

eventuelle lokale ringeskikker som går ut over de bestemmelser som er gitt i veiledningenes punkt 2 - 6. Denne oversikt føres inn i kallsboken.

I samråd med ringer/kirketjener og kirkens prest avgjør menighetsrådet hvordan ringebestemmelsene best kan tilpasses vedkommende kirke ut fra foreliggende muligheter (antall klokker) og tidligere praksis. Rådet sørger for at bestemmelsene for den enkelte kirke blir trykt og kunngjort på passende måte.

Menighetsråd og prost ser til at bestemmelsene blir fulgt i praksis.

13.2. Bestemmelser

Kirkeklokkene er utviklet av den kristne kirke for å tjene dens liturgiske liv. Klokkene er egentlig musikkinstrumenter, en del av det liturgiske utstyr, og ringertjenesten er en liturgisk funksjon. De liturgiske funksjoner kirkeklokkene har i en evangelisk kirke, kan sammenfattes under følgende hovedpunkter:

å forkynne Guds ære - å peke oppover på samme måte som også kirketårnet og kirkespiret gjør det;

å samle Guds folk til gudstjeneste;

å kalle Guds barn til bønn og forbønn;

å minne om det evige livs mål hos Gud i himmelen.

De følgende bestemmelser er å anse som et felles minimum alle kirker skal følge.

Lokale ringeskikker som går ut over dette minimum, skal holdes i hevd og fortsette som hittil.

Etter måten å bruke klokkene på sonderer man mellom:

Ringing: selve klokken svinger på sin aksel. Dette er den mest vanlige bruk.

Kiming: man slår i rask takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er for fest og høytid.

Klemting: man slår i langsom takt med kolven mot klokkens slag-ring. Dette er bruken ved sorg o. l.

Når flere klokker skal ringes samtidig:

Man begynner da med den minste av klokkene, deretter den nest minste osv., og hver gang med en pause på 15-30 sekunder. Når man slutter å ringe, stopper man den minste klokken først, deretter den nest minste osv., som da man begynte.

13.3 På vanlige søn- og helligdager

Til hovedgudstjenesten:

To forringinger, vanligvis med den største klokken, hver gang i ca. 5 minutter, til de tider som er lokal sedvane (f. eks. 9 og 10, eller 10 og 10. 30 e. l.).

Sammenringing, med alle klokker, i ca. 5 minutter. Denne ringing kan avsluttes med tre klemt, helst med den største klokken, eventuelt etter liturgiens punkt 1 (forberedelse).

De avsluttende 3 ganger 3 klemt, i tre atskilte grupper, og helst med den største klokken.

Til andre gudstjenester:

Bare sammenringing.

13.4 På spesielle dager og tider i kirkeåret.

På alle høytidsdagene til jul, påske og pinse kimes det til høymesse: umiddelbart etter første og annen forringing og før sammenringingen, med den største klokken i ca. 5+5 minutter - med en pause imellom på 1-2 minutter, slik:

1. forringing

Kiming i ca. 5 min.

Pause 1-2 min.
Kiming i ca. 5 min.
2. forringing
Kiming i ca. 5 min.
Pause 1-2 min.
Kiming i ca. 5 min.
Kiming i ca. 5 min.
Pause 1-2 min.
Kiming i ca. 5 min.
Sammenringing

På høytidsaftenerne, dvs. på julaften, påskeaften og pinseaften, ringes det i ca. 5 minutter og kimes det i ca. 5 minutter avvekslende og med en pause imellom på 1-2 minutter i til sammen en time, vanligvis mellom kl. 17 og 18.

13.5. Ved gudstjenester på hverdager i uken:
Bare sammenringing.

13.6. Ved de kirkelige handlinger

Konfirmasjon:

Det ringes med alle klokkene til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Vigsel:

Det kan ringes i ca. 5 minutter før og etter handlingen og 3 ganger 3 slag ved handlingens slutt

Gravferd:

Det klemtes med den største klokken i ca. 5 minutter før sammenringingen, som skjer med samme klokke.

Det kan klemtes mens følget går til graven, og mens kisten senkes, og 3 ganger 3 slag ved handlingens slutt.

Det kan ringes mens følget går fra graven.

Annen bruk av klokkene bør fortsette etter gammel sedvane.

Ordinasjons- og vigslingshandlinger:

Det ringes med alle klokkene eller kimes til prosesjonen kommer inn i kirkerommet.

Kirkevigsel:

Aftenen før ringes og kimes det som på høytidsaftener.

13.7 Kirkekonsserter o. l.

Sammenringing kan skje med en klokke, dersom konserten også inneholder klare liturgiske elementer.

13.8 Klokkespill

Klokkespill kan komme i tillegg til, men aldri istedenfor den foreskrevne bruk av klokkene etter dette regulativ.

C Bestemmelser for fastsetting av Lokal grunnordning.

1. *Menighetsrådet* gis i forhold til tidligere bestemmelser en utvidet avgjørelsesmyndighet for det lokale gudstjenestelivet ved å utarbeide forslag til *Lokal grunnordning* for menighetens gudstjenesteliv. Menighetsrådets vedtak om dette nedfelles i en samlet vedtaksprotokoll.

Lokal grunnordning fastsettes for en bestemt periode, fortrinnsvis 2- 4 år.

Menighetsrådet kan oppnevne et gudstjenesteutvalg som forbereder og utarbeider vedtaksforslag.

Dersom det opprettes et gudstjenesteutvalg, har soknepresten sete i utvalget som leder av menighetens gudstjenesteliv, som fagperson i teologi og liturgikk, og ut fra sitt ordinasjonsløfte (jf Ordning for Vigsling til prestetjeneste og Tjenesteordning for menighetsprester (§ 10 andre ledd).

Kirkemusiker har sete i gudstjenesteutvalget ut fra sitt ansvar for å lede menighetens kirkemusikalske arbeid og som fagperson i liturgikk og kirkemusikk. (Vedrørende kantor, se Ordning for vigsling til kantor pkt 9, og Tjenesteordning for kantor, § 2).

Før Lokal grunnordning endelig fastsettes, skal menighetens prester, kirkemusikere, kateketer, diakoner og andre medarbeidere som er involvert i gudstjenestearbeidet gis anledning til å uttale seg om forslaget. Deretter skal forslaget legges fram for *menighetsmøtet* til drøfting og uttalelse.

Menighetsrådets vedtak om Lokal grunnordning sendes tjenestevei til biskopen, som godkjenningsmyndighet (jf TOB § 4). Uttalelser fra menighetsmøtet, fra et eventuelt mindretall i menighetsrådet og eventuelt fra soknepresten følger saken.

Den vedtatte lokale grunnordningen skal gjøres tilgjengelig for menigheten, og er å forstå som en bindende ordning. Menighetens hovedgudstjenester skal planlegges og utføres i samsvar med denne.

2. I Lokal grunnordning gjøres vedtak om høymessen og om andre typer hovedgudstjenester. Med andre typer hovedgudstjenester menes hovedgudstjenester som menigheten regelmessig feirer og som kan gjenkjennes med en bestemt profil eller lokalt særpreg.

Menighetsrådet fastsetter ulike typer hovedgudstjenester innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten med rubrikker. Det kan også brukes liturgisk materiale fra tidligere ordninger som er godkjent til bruk for Den norske kirke, så som ordning for Forenklet høymesse, Prekengudstjeneste m.v., der Ordningen for hovedgudstjeneste åpner opp for det.

Følgende elementer skal være med i alle hovedgudstjenester:

- Salmer
- Inngangsord
- Syndsbekjennelse
- Tekstlesning (Evangelium)
- Preken
- Trosbekjennelse
- Bønn
- Fadervår
- Velsignelsen

Normalt skal det feires nattverd i hovedgudstjenesten.

3. Ved fastsettelsen av de forskjellige typer hovedgudstjeneste tydeliggjøres *hva som er fast og hva som er variabelt*. Disse vedtakene danner rammene for feiringen av hovedgudstjenesten.

Lokalt utformet samlingsbønn og syndsbekjennelse som skal brukes *regelmessig* i gudstjenesten, skal sendes via prosten til biskopen, som tilsynsmyndighet (jf TOB § 1).

Deretter skal menighetsrådet sende de samlede vedtak til biskopen for godkjenning.

Menigheter som ligger i forvaltningsområdet for samisk språk er forpliktet til å ivareta samisk språk i sitt gudstjenesteliv. Dette innarbeides i Lokal grunnordning.

Menighetsrådet har myndighet til å fatte beslutninger om følgende spørsmål:

- utforming av gudstjenestens forberedelsesdel (jf Ordning for høymessen ledd 1)
- hvilke samlingsbønner som skal brukes til hvilke typer gudstjenester
- plassering av, og valg av syndsbekjennelse(r) til hvilken type hovedgudstjeneste
- valg av varianter av Kyrie og Gloria
- bestemme om det skal brukes Dagens bønn og eventuelt når
- antall tekstlesninger i de forskjellige typer hovedgudstjenester
- bruk av den apostoliske og/eller den nikenske trosbekjennelsen ved høytider og andre gudstjenester.
- valg av forbønner og bønnesvar
- om ordningen med å minnes de døde i etterkant av forbønnen skal brukes
- innsamlingsform(er) av takkofferet
- valg av offerformål
- frembæring av nattverd-gavene
- valg av type druevin, hvit eller rød, avalkoholisert eller med alkohol (jf B9 nattverd, fjerde ledd)
- bruk av syret eller usyret brød/ oblat
- utdelingssted ved nattverden, (ved alterringen eller annet sted i kirkerommet)
- utdelingsform ved nattverd, (jf B9 nattverd, fjerde ledd)
- tekstform i Fadervår
- bruk av Fredshilsenens andre del
- bruk av dåpslys
- ringebestemmelser (jf B 13)
- om menigheten skal sitte eller stå under salmene

Liturgisk musikk

- valg av liturgisk musikk til leddene:
Kyrie, Gloria, Halleluja, Credo, bønnesvar, Hilsen (Sursum corda), Hellig (Sanctus), Fadervår, Du Guds Lam (Agnus Dei), Velsignelsen.
- bruk av ulike litanier
- trosbekjennelsen (om den skal leses og/eller synges)
- Fadervår (om den skal leses og/eller synges)

4. I den lokale grunnordningen setter en opp retningslinjer for hovedgudstjenestene i årsplanen for menigheten, etter biskopens forordning. Her bestemmer en

- hvor ofte en skal feire de ulike typene hovedgudstjeneste i de forskjellige kirkene

- i hvilken kirke de særskilte høytidsdager skal feires, eventuelt vekslinger fra år til år
- hvordan menighetens trosopplæring blir integrert i gudstjenestefeiringen
- hvordan en skal ta hensyn til menighetens planer på andre områder, for eksempel diakoni, kirkemusikk og misjon

Soknepresten leder arbeidet med å utarbeide års- og halvårsplaner i samarbeid med resten av staben. Planen skal legges frem for menighetsrådet for godkjenning.

I kirker hvor det ikke holdes høytidsgudstjeneste på 1. dager, kan høytidsgudstjenesten legges til 2. dag.

5. I Lokal grunnordning gjøres vedtak vedrørende dåp i hovedgudstjenesten:

- frekvens av dåp i hovedgudstjenester
- eventuelle bestemmelser av antall dåpsbarn/dåpskandidater i en og samme gudstjeneste
- dåpens plassering i gudstjenestens struktur

6. I Lokal grunnordning gjøres vedtak om praktiske forhold:

- bruken av kirkerommet før, under og etter gudstjenesten
- bruk av medliturger og andre medvirkende
- eventuell bruk av liturgiske klær for ikke – vigslende medliturger
- bruk av prosesjoner, prosesjonskors, prosesjonslys
- retningslinjer vedrørende privat fotografering, lyd og bildeopptak under gudstjenestens forløp, jf B 8 om godkjenning for offentlige opptak
- andre faste rutiner ut fra lokalt særpreg og behov

D Avgjørelsesmyndighet

1. Menighetsrådet vedtar Lokal grunnordning og sender denne tjenestevei til biskopen for godkjenning. Biskopen ser til at den lokale grunnordning er i overensstemmelse med Ordning for hovedgudstjeneste og melder tilbake om dette. Som tilsynsmyndighet kan biskopen kreve endringer og gi nærmere veiledning om menighetens gudstjenesteliv.

Dersom menighetsrådet fastsetter gudstjenester i Lokal grunnordning utover de forordnede gudstjenester, må eventuelle økonomiske forpliktelser klareres med vedkommende myndighet (bispedømmeråd og/eller fellesråd).

2. Menighetsmøtet avgjør språk og målform for hovedgudstjenesten, også om det i et begrenset antall gudstjenester skal brukes annet språk eller annen målform. Menighetsmøtet avgjør også valg av godkjent salmebok (jf kl § 11).

Menighetsmøtet skal høres før fastsettelse av lokal grunnordning oversendes biskopen, deri også om menighetsrådet ønsker å søke biskopen om bruk av tidligere liturgier (jf A 1). Menighetsmøtet skal også høres om endring av tidspunkt for hovedgudstjenesten. (jf D 1).

3. Biskopen fører tilsyn med at de kirkelige råd i bispedømmet utfører sitt arbeid i lojalitet med den evangelisk-lutherske lære (TOB § 1, 3. ledd). Biskopen ser til at prestene forvalter sakramentene, forkynner og selv lever i overensstemmelse med den kristne tro, slik den er uttrykt i vår kirkes bekjennelse og ordninger (TOB § 1, 2. ledd).

Biskopen forordner gudstjenester i soknenes kirker i bispedømmet (jf TOB § 3) Dette innebærer blant annet antall gudstjenester i den enkelte kirke og tidspunkt for de forordnede hovedgudstjenester. Dessuten utøver biskopen den myndighet som i liturgiens bestemmelser er tillagt biskopen (TOB § 4).

4. *Liturgen* har det overordnede ansvaret for forberedelse og gjennomføring av den enkelte gudstjeneste. Felles planlegging av menighetens gudstjenester skal tillegges stor vekt. Uenighet om forhold ved en enkelt gudstjeneste avgjøres av liturgen innenfor rammen av Ordning for hovedgudstjenesten og den lokale grunnordning.

Liturg avgjør valg av:

- inngangsord
- løftesord etter syndsbekjennelse
- annen predikant enn liturgen selv
- prekenform
- nattverdbønn
- samlingsbønn

De medliturger som er medhjelpere ved utdeling av nattverd skal normalt ha oppnådd religiøs myndighetsalder. Soknepresten godkjenner nattverdmedhjelpere.

Kirkemusiker skal gi veiledning og råd om de musikalske uttrykk. *Kirkemusikerens* oppgaver reguleres av arbeidsbeskrivelse tilhørende stillingen. Kantors oppgaver og ansvar reguleres av arbeidsbeskrivelse og tjenesteordning for kantor.

Gudstjenestelige funksjoner for *kateket* og *diakon* reguleres av de retningslinjer som er utarbeidet for dette.

5. Kirkerådet kan gi nærmere presiseringer av Alminnelige bestemmelser. Kirkerådet fatter vedtak om Liturgiske forsøkssaker.

Alminnelige bestemmelser for dåp

Dåpen forrettes normalt i hovedgudstjenesten. Dåp kan også finne sted i egen dåpsgudstjeneste.

Barnedåp

1 Det er en forutsetning for dåp av barn at de oppdras i kristen tro. Når barna blir døpt, skjer det derfor i forventning om at de får ta del i trosopplæring i hjem og kirke

2 Den norske kirke regner med at den som er medlem av kirken, melder sitt barn til dåp, og barnet bør så vidt mulig døpes før det er fire måneder gammelt.

3 Dåp meldes i god tid til menighetskontoret. Hvor geografiske eller andre forhold ikke gjør det umulig, skal presten eller en annen på prestens vegne ha samtale med foreldrene om dåpen og dåpsliturgien før dåp finner sted.

4 Barnet skal ha minst 2 faddere; og de må ha fylt 15 år. Foreldrene kan ikke være faddere. Minst to av fadderne må være til stede ved dåpshandlingen.

5 Fadderne påtar seg viktige oppgaver med å gi barnet opplæring i den kristne tro, og må velges med dette for øye. Som faddere kan bare velges personer som er medlem av Den norske kirke, eller andre kristne som anerkjenner barnedåpen. Presten ser til at valg av faddere svarer til disse forutsetningene. Dersom det oppstår spørsmål om å utelukke som fadder et medlem av Den norske kirke som har fylt 15 år, skal saken forelegges biskopen.

Dåp av voksne

6 Før dåp av voksne skal presten prøve dåpskandidatens kristne kunnskap og holdning og sørge for at vedkommende får den undervisning og åndelige veiledning som måtte være nødvendig for å bli døpt.

7 Den som døpes (dåpskandidaten) skal ha minst 2 faddere; de må ha fylt 15 år. Foreldrene kan ikke være faddere. Minst to av fadderne må være til stede ved dåpshandlingen. Se for øvrig punkt 5 om valg av faddere.

8 Unge som ønsker å bli døpt i løpet av konfirmasjonstiden, bør vanligvis døpes etter dåpsliturgiens varianter for dåp av store barn, unge og voksne. Dersom de ikke har nådd den religiøse myndighetsalder, anses innmelding til konfirmasjon også å omfatte tillatelse fra foreldrene eller den som har foreldremyndigheten, til at vedkommende døpes.

Nøddåp

9 Et udøpt barn som ikke kan bringes til kirken på grunn av sykdom, svakhet eller andre spesielle forhold, kan døpes på sykehus eller i hjemmet. Det samme gjelder voksne som ikke er døpt.

10 Nøddåp av barn forutsetter samtykke fra minst én av foreldrene.

11 Dersom det ikke er mulig å få kontakt med presten (på sykehuset eller i menigheten), eller dersom presten ikke kan rekke fram i tide, kan dåpshandlingen utføres av enhver som respekterer den kristne dåp.

12 Dåpen skjer så vidt mulig i temperert vann, som bør helles i et fat før selve dåpshandlingen begynner.

13 Ved nøddåp av barn er det ikke nødvendig å nevne noe navn, dersom barnet ennå ikke har fått navn.

14 Nøddåp er en fullt ut gyldig dåp, og den som er døpt med nøddåp, skal ikke døpes igjen. For at det skal være en gyldig dåp, må i det minste ordene "Jeg døper deg til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn" lyde.

15 Foreldrene bør om mulig være til stede. Det skal om mulig være minst to vitner til stede foruten den som døper. Foreldrene kan være vitner.

16 Vitnene er ikke faddere. De skal kunne bekrefte at dåpen er utført. Ut over dette har de ingen forpliktelse. Foreldrene kan senere ta stilling til hvem de ønsker som faddere til barnet.

17 Den som har utført nøddåp, sørger for at dette meldes til prestekontoret på sykehuset eller i den menighet hvor handlingen er utført.

Stadfestelse av nøddåp

18 Når et barn som er døpt med nøddåp lever opp, skal foreldrene bringe barnet etter forutgående avtale til kirken i forbindelse med en av de ordinære gudstjenester. Her stadfestes det at barnet er døpt og det presenteres for menigheten. Tilsvarende gjelder for en voksen som er døpt med nøddåp.

Hjemmedåp

Der det er etablert praksis for dåp i hjemmet, kan biskopen godkjenne bruk av dette etter fastsatt liturgi (jf blant annet sak KR 60/08).

Forslag til vedtak

1. Alminnelige bestemmelser oversendes Kirkerådet for videre bearbeiding og saksgang i henhold til saksbehandlingsregler for liturgisaker og den prosedyren som Kirkemøtet har vedtatt for gudstjenestereformen.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet om å forberede endelige bestemmelser om hjemmedåp
3. Kirkemøtet ber om å få saken tilbake til endelig vedtak i 2011.

Arne Grønningsæter foreslo muntlig at saken ikke skulle realitetsbehandles grunnet tidsmangel på møtet, men oversendes Kirkerådet for behandling på KM 2011. Dette fikk Kirkemøtets tilslutning.

Kirkemøtets vedtak

Saken oversendes Kirkerådet.